

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Konin, dnia 29-03-2018 r.

Sąd Rejonowy w Koninie I Wydział Cywilny w następującym składzie:

Przewodniczący: SSR Ireneusz Frącała

Protokolant: sekr. sąd. Joanna Rusin

po rozpoznaniu w dniu 15-03-2018 r. w Koninie

na rozprawie

sprawy z powództwa H. D. (1)

przeciwko J. D.

- o uznanie ugody za nieważną

1. uznaje za nieważną ugodę zawartą w formie pisemnej w dniu 20-08-2012 roku, pomiędzy powódką H. D. (1) a pozwanym J. D., z podpisem notarialnie poświadczonym w dniu 20-08-2012 roku, przez Notariusza I. B. (1), prowadzącą Kancelarię Notarialną we W., Rep. (...);
2. odstępuje od obciążania pozwanego kosztami procesu;
3. zasądza od Skarbu Państwa – Sadu Rejonowego w Koninie na rzecz adw. A. M. kwotę 8.856,00 złotych brutto (w tym 23 % podatku VAT), tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu.

SSR Ireneusz Frącała

Sygnatura akt I C 637/16

UZASADNIENIE

Powódka H. D. (1) w oparciu o przepis art. 82 k.c. domagała się uznania ugody zawartej przez nią z J. D. z podpisami notarialnie poświadczonymi przez notariusza I. B. (1) prowadzącą Kancelarię Notarialną we W. w dniu 20.08.2012 r. rep. (...) za nieważną. Ponadto powódka wniosła o zasądzenie od pozwanego kosztów zastępstwa procesowego tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu, które nie zostały opłacone w żadnej części, a w przypadku oddalenia powództwa wniosła o zasądzenie kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

W uzasadnieniu pozwu wskazano, że na mocy wyżej opisanej ugody pozwany J. D. zobowiązał się do spłaty całego długu alimentacyjnego w całości po otrzymaniu od Komornika Sądowego zawiadomienia o odstąpieniu od egzekucji długu i odsetek, a powódka zobowiązała się do rezygnacji z odsetek od niespłaconego długu. Z uwagi na wniosek powódki Komornik Sądowy umorzył egzekucję. Następnie pozwany pomniejszył umówioną kwotę długu - 48.050 zł o kwotę równą spłacie na rzecz pozwanego z majątku wspólnego byłych małżonków – 31.800 zł i wypłacił powódce jedynie kwotę 16.250 zł. Powódka podała, że od lat cierpi na schizofrenię. Podpisując ugodę nie była świadoma swojego postępowania, w tym tego, że zrzeka się roszczenia o odsetki z tytułu zaległych alimentów. Będąc wówczas w bardzo ciężkiej sytuacji materialnej, nie mając środków do życia, myślała, że rezygnuje jedynie z egzekucji w zamian za otrzymanie niezwłocznie zaległych alimentów, a nie roszczenia o odsetki, które jej się należą.

Pozwany J. D. wniósł o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego zwrotu kosztów procesu.

Strona pozwana zarzuciła, że to sama powódka wystąpiła o zawarcie ugody. W okresie poprzedzającym jej zawarcie powódka zachowywała się normalnie, uczestniczyła we wszystkich czynnościach, miała pełną ich świadomość, nic nie obyło się bez jej wiedzy i zgody, powódka odzywała się, rozmawiała z notariuszem i komornikiem sądowym. Ponadto pozwany zarzucił, że przez kolejne lata powódka nie wskazywała w jakikolwiek sposób, że nie rozumiała treści ugody bądź nie twierdziła, że nie miała świadomości przy jej zawarciu, obecnie zaś powódka usiłuje wykorzystać sam fakt występującej u niej choroby psychicznej do podważenia zawartej z pozwanym ugody. Z ostrożności procesowej pozwany wniósł o oddalenie powództwa z uwagą na sprzeczność z zasadami współżycia społecznego.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny :

Strony były małżeństwem, ich związek został rozwiązany wyrokiem Sądu Okręgowego w P. Ośrodek (...) w K. z dnia 22.04.2004 r. w sprawie sygn. XV C 794/02. W punkcie 2 tego wyroku Sąd zasądził od J. D. na rzecz H. D. (1) alimenty w kwocie 400 zł miesięcznie, płatne do rąk pozwanej, w terminie do dnia 30-tego każdego miesiąca z ustawowymi odsetkami w razie uchybienia terminowi płatności którejkolwiek z rat.

Na skutek apelacji J. D. i H. D. (1) Sąd Apelacyjny w P. wyrokiem z dnia 23.06.2005 r. w sprawie sygn. I ACa 1940/04 zmienił wyżej wymieniony wyrok w jego punkcie 2, o tyle tylko, że podwyższył zasądzoną w nim kwotę do 700 zł miesięcznie.

Wyrokiem z dnia 20.11.2002 r. Sąd Rejonowy w K. w sprawie o sygnaturze akt III RC 775/02 zniósł ustawową wspólność majątkową między stronami z dniem wyrokowania.

(Dowód : wyrok z dnia 22.04.2004 r. Sądu Okręgowego w P. Ośrodek (...) w K. w sprawie sygn. XV C 794/02 k. 199 z akt sygn. XV C 794/02, wyrok z dnia 23.06.2005 r. Sądu Apelacyjnego w P. sygn. I ACa 1940/04 k. 269 z akt sygn. XV C 794/02)

Wyrokiem Sądu Rejonowego w K. z dnia 27.03.2007 r. w sprawie sygn. VII K 232/07 J. D. został uznany winnym tego, że w okresie od kwietnia do 23.06.2005 r. uporczywie uchylał się od ciężącego na nim obowiązku opieki z mocy ustawy i orzeczenia Sądu Okręgowego w P. Ośrodek (...) w K. Wydział I Cywilny sygn. akt XV C 794/02 z dnia 22.04.2004 r. oraz Sądu Apelacyjnego w P. Wydział I Cywilny sygn. akt I ACa 1940/04 z dnia 23.06.2005 r. przez nielożenie renty alimentacyjnej na rzecz żony H. D. (1) przez co naraził ją na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, tj. popełnienia przestępstwa z art. 209 § 1 k.k.

(Dowód : kserokopia wyroku Sądu Rejonowego w K. z dnia 27.03.2007 r. sygn. VII 232/07 k. 43 z akt sygn. KMP (...))

Egzekucję należności alimentacyjnej początkowo prowadził Komornik Sądowy Rewiru II przy Sądzie Rejonowym w S., który postanowieniem z dnia 05.09.2007 r. w sprawie sygn. KMP (...) uznał się za niewłaściwym do dalszego prowadzenia sprawy i przekazał wniosek egzekucyjny H. D. (2) z dnia 05.06.2007 r. wraz tytułem wykonawczym Komornikowi Sądowemu przy Sądzie Rejonowym we W., właściwemu według miejsca zamieszkania dłużnika J. D..

(Dowód : postanowienie z dnia 05.09.2007 r. sygn. KMP (...) k. 1 z akt sygn. KM (...))

Strony zawarły pisemną ugodę, w której J. D. zobowiązał się do jednorazowej spłaty długu alimentacyjnego w całości po otrzymaniu od komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym we W. zawiadomienia o odstąpieniu od egzekucji długu i odsetek oraz rezygnacji przez wierzyciela z odsetek. H. D. (1) zobowiązała się do rezygnacji z odsetek od niespłaconego długu i do niepodnoszenia tego tematu w przyszłości. Według treści tej ugody, spłata długu alimentacyjnego (bez odsetek) nastąpić miała niezwłocznie po otrzymaniu przez dłużnika kredytu bankowego na pokrycie długu, jednak w czasie nie dłuższym niż 3 miesiące od daty zawiadomienia przez komornika o odstąpieniu od egzekucji długu.

Dokument ugody sporządził pozwany odręcznie w trakcie wizyty w Kancelarii Notarialnej we W. w dniu 20.08.2012 r. gdzie notariusz I. B. (1) poświadczyla podpisy złożone przez strony na ww. dokumencie. J. D. nie poinformował H. D. (1), że dokona potrącenia przysługującej mu wobec powódki wierzytelności z tytułu spłaty jego udziału w majątku wspólnym. Wówczas powódka nie przyjmowała żadnych leków w ramach leczenia psychiatrycznego i nie leczyła się psychiatrycznie.

Wobec zawarcia ugody, w tej samej dacie H. D. (1) złożyła wniosek o umorzenie postępowania egzekucyjnego w sprawie KM (...). W piśmie tym powódka oświadczyła, że do zapłaty pozostała kwota 40.000 zł.

Postanowieniem z dnia 04.09.2012 r. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym we W. na podstawie przepisu art. 825 pkt 1 k.p.c. wszczęte przeciwko dłużnikowi J. D. postępowanie umorzył w całości.

(Dowód : dokumenty w aktach sygn. KM (...) : ugoda k. 120, poświadczenie notarialne k. 121, pismo z dnia 20.08.2012 r. k. 119, postanowienie z dnia 04.09.2012 r. k. 125, zeznania powódki k. 47 v. – 48, zeznania pozwanego k. 48-48v.)

Postanowieniem z dnia 11.02.2013 r. Sąd Rejonowy w K. w sprawie sygn. III RNs oddalił wniosek (...) Ośrodka Pomocy Rodzinie w K. o umieszczenie H. D. (1) w szpitalu psychiatrycznym bez jej zgody.

(Dowód : postanowienie z dnia 11.02.2013 r. Sądu Rejonowego w K. w sprawie sygn. III RNs 436/12 k. 55 z akt sygn. III RNs 436/12)

Wyrokiem z dnia 21.07.2015 r. Sąd Rejonowy w K. w sprawie sygn. III RC 279/14 oddalił powództwo H. D. (1) o podwyższenie alimentów. Apelację od powyższego rozstrzygnięcia wywiodła powódka. Wyrokiem z dnia 04.12.2015 r. Sąd Okręgowy w K. w sprawie sygn. I 1Ca 421/15 oddalił apelację powódki.

(Dowód : wyrok z dnia 21.07.2015 r. Sądu Rejonowego w K. sygn. III RC 279/14 k. 293 z akt sygn. III RC 279/14, wyrok z dnia 04.12.2015 r. Sądu Okręgowego w K. sygn. akt I 1Ca 421/15 k. 346 z akt sygn. III RC 279/14)

Powódka jest osobą chorą psychicznie z rozpoznaniem schizofrenia przewlekła. Z dokumentacji medycznej zgromadzonej w niniejszej sprawie oraz w sprawie sygn. III RNs 436/13 dotyczącej umieszczenia powódki w zakładzie psychiatrycznym bez jej zgody wynika, że H. D. (1) jest osobą chorą psychicznie z rozpoznaniem schizofrenia przewlekła. Powódka leczy się od wielu lat niesystematycznie, przyjmuje leki również niesystematycznie. W okolicy daty podpisania ugody z pozwanym, tj. 20.08.2012r. powódka ponownie podjęła leczenie psychiatryczne. Z dokumentacji medycznej wynika, że po kolejnej przerwie w wizytach i nieprzyjmowaniu leków, trwającej dwa lata, powódka podjęła ponownie leczenie u specjalisty psychiatry od 11.09.2012 r. Z przebiegu wizyty u lekarza o stanie zdrowia powódki stwierdzono: „wypowiedzi niespójne, rozkojarzona, dziwaczna”. Zalecono przyjmowanie leków p/psychotycznego R.. W związku z powyższym należy stwierdzić, iż w okolicy daty zawarcia ugody (k. 120 akt sygn. Km (...), tj. w dniu 20.08.2012 r. stan zdrowia powódki, wynikający z przerwania na okres około 2 lat leczenia psychiatrycznego i zaprzestania przyjmowania leków przeciwpsychotycznych, nie pozwalał jej na właściwe rozeznanie i w pełni świadome podjęcie decyzji.

(Dowód : opinia biegłego sądowego specjalisty psychiatry J. O. k. 89-92)

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o zeznania stron i świadków, załączone do akt niniejszej sprawy dokumenty, jak też dokumenty zgromadzone w aktach spraw dołączonych sygn. XV C 794/02, KMP (...), KM (...), III RNs 436/12 oraz III RC 279/14.

Zeznaniom powódki i pozwanego Sąd dał wiarę odnośnie okoliczności niespornych, ponieważ każda ze stron przedstawiała alternatywną wersję dotyczącą stanu zdrowia psychicznego powódki i jej świadomości pozwalającej na właściwe rozeznanie i podjęcie decyzji, Sąd dał wiarę przede wszystkim opinii biegłego psychiatry, którą przyjął jako w pełni miarodajną oraz kluczową dla rozstrzygnięcia.

Bez znaczenia dla sprawy mają natomiast zeznania notariusza I. B. (2) i komornika sądowego M. C., ponieważ z uwagi na upływ czasu świadkowie ci nie pamiętają okoliczności związanych z podejmowanymi przez nich czynnościami zawodowymi z udziałem stron

Sąd zważył, co następuje:

Okoliczności sprawy, w szczególności fakt, że dnia 20.08.2012 r. strony zawarły ugodę, były między stronami bezsporne. Podstawową kwestią dla rozstrzygnięcia sprawy była ocena zdolności powódki do świadomego i swobodnego powzięcia decyzji i wyrażenia woli w dniu zawarcia spornej ugody tj. w dniu 20.08.2012 r. z uwagi na jej stan zdrowia psychicznego.

Zgodnie z art. 82 k.c. nieważne jest oświadczenie woli złożone przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Dotyczy to w szczególności choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego, chociażby nawet przemijającego, zaburzenia czynności psychicznych. Dla stwierdzenia nieważności oświadczenia woli w oparciu o art. 82 k.c. wystarczające jest przy tym istnienie jednej z przyczyn uznania umowy za nieważną. W judykaturze przyjęto, że ustalenie stanu świadomości, o jakim mowa w art. 82 k.c., jest sprawą stanu faktycznego i jego oceny na podstawie przeprowadzonej przez sąd analizy wszystkich ujawnionych dowodów i okoliczności towarzyszących złożeniu oświadczenia woli, mogących mieć wpływ na prawidłowe, to znaczy w pełni świadome jej wyrażenie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2000 r., II CKN 489/2000 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2000 r., II CKN 1093/2000). Zgodnie z poglądami prezentowanymi w orzecznictwie stan wyłączający świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli nie oznacza całkowitego zniesienia świadomości. Wystarczające jest istnienie takiego stanu, który powoduje brak rozeznania, niemożność rozumienia posunięć własnych i posunięć innych osób oraz niezdawanie sobie sprawy ze znaczenia i skutków własnego postępowania (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2006 r., IV CSK 7/05).

Odnosząc powyższe rozważania prawne do ustaleń faktycznych poczynionych w niniejszym postępowaniu, aby prawidłowo ocenić stan zdrowia psychicznego powódki i jej świadomość pozwalającą na właściwe rozeznanie i podjęcie decyzji, konieczne było dopuszczenie dowodu z opinii biegłego sądowego z zakresu psychiatrii. Biegły psychiatra jednoznacznie wskazał, że w dniu 20.08.2012 r. stan zdrowia powódki, wynikający z przerwania na okres około 2 lat leczenia psychiatrycznego i zaprzestania przyjmowania leków przeciwpsychotycznych, nie pozwalał jej na właściwe rozeznanie i podjęcie decyzji.

Dodać trzeba, że powódka podczas badania psychiatrycznego przez biegłego lekarza psychiatrę powołanego w niniejszej sprawie wielokrotnie wracała do gabinetu by coś dopowiedzieć, co opisano w opinii. Postawa powódki podczas badania wskazuje, że zachowanie powódki jest nacechowane silnymi emocjami.

Okoliczności faktyczne zdecydowanie wykazały, że powódka leczy się psychiatrycznie od wielu lat, chociaż niesystematycznie, niesystematycznie też przyjmuje leki. W okolicy daty umowy powódka ponownie podjęła leczenie psychiatryczne. Wizyta u specjalisty psychiatry miała miejsce dnia 11.09.2012 r., a więc w kilka tygodni po zawarciu spornej ugody. Podczas wizyty w tej dacie psychiatra odnotował, że wypowiedzi powódki są niespójne, a sama powódka rozkojarzona i dziwaczna. Powyższe okoliczności pozwalają całkowicie jednoznacznie przyjąć, że w okresie poprzedzającym tę wizytę, u powódki wystąpiła niekorzystna sytuacja zdrowotna, która zmusiła powódkę do podjęcia leczenia we wrześniu 2012 roku.

Biegły stwierdził, że pozwana jest osobą chorą psychicznie z rozpoznaniem schizofrenia przewlekła. Leczenie odbywa nie systematycznie, zdarza się, że powódka przerywa leczenie i nie przyjmuje leków. Powódka od lat funkcjonuje zatem w warunkach przerywania leczenia, co zdaniem Sądu powoduje, że jest ono nieefektywne i wprowadza stan niepewności co do zdolności powódki do właściwego rozeznania i podjęcia decyzji.

W kontekście twierdzeń pozwanego należało się zatem odnieść do podniesionego przez niego zarzutu nadużycia przez powódkę prawa podmiotowego.

Zgodnie z przepisem art. 5 k.c. nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współzycia społecznego. Takie działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony.

W doktrynie prawa cywilnego utrwalone są poglądy, że unormowanie art.5 k.c. przelamuje zasadę, że wszystkie prawa podmiotowe korzystają z ochrony prawnej. W związku z tym art. 5 k.c. może być stosowany tylko jako szczególny wyjątek. Wykonywanie prawa podmiotowego ograniczone jest wskazanymi w art. 5 k.c. względami teleologicznymi (społeczno-gospodarcze przeznaczenie prawa) oraz aksjologicznymi (zasady współzycia społecznego). Dla zastosowania wskazanego przepisu nie wystarczy tylko niezgodność, ale konieczne jest wystąpienie sprzeczności, a więc danego sposobu wykonywania prawa nie da się zupełnie pogodzić z jego przeznaczeniem lub zasadami współzycia społecznego. Zasadniczą podstawę stwierdzenia wystąpienia nadużycia prawa stanowić powinna analiza zachowania uprawnionego. Społeczno-gospodarcze przeznaczenie prawa dookreśla w koniecznym stopniu sposób korzystania z prawa podmiotowego, pozwalając innym uczestnikom obrotu prawnego racjonalnie przewidywać aktualny oraz przyszły kształt sytuacji faktycznej i prawnej podmiotu i uwzględnić ją w toku wykonywania swoich praw podmiotowych. Inne postępowanie podmiotu nie jest uważane za wykonywanie prawa i takiemu podmiotowi nie tylko nie przysługuje roszczenie o udzielenie mu ochrony, ale ponadto pojawia się element jego odpowiedzialności za ewentualne skutki postępowania niezgodnego z przeznaczeniem prawa. Zastosowanie art. 5 k.c. powoduje, że podmiotowi prawa nie będą przysługiwały roszczenia względem innych osób. Zasady współzycia społecznego to nieskodyfikowane powszechnie normy postępowania, funkcjonujące aktualnie w społeczeństwie polskim i mające na celu ochronę społecznie akceptowanych wartości, (czyli stanów rzeczy) lub dóbr niematerialnych. Zasady te mają silne zabarwienie aksjologiczne, co zbliża je do norm moralnych, charakter obiektywny, w czym są podobne do zwyczajów, oraz walor powszechności. Normy moralne pozostają w zasadniczym związku z zasadami współzycia społecznego.

Zdaniem Sądu, w stanie faktycznym sprawy brak jest podstaw do uwzględnienia zarzutu nadużycia prawa podmiotowego przez powódkę. Pozwany nie wskazał, jaką konkretną zasadę współzycia społecznego o konkretnej treści naruszyła stroną powodowa, zaś same lakoniczne twierdzenia w tym zakresie nie mogą być wystarczającą podstawą oddalenia powództwa. Zdaniem Sądu to postawę pozwanego, należy odbierać nie inaczej niż niezgodną z zasadami współzycia społecznego, pozwany w sprawie karnej został uznany za winnego przestępstwa nie alimentacji. Nadto, w niniejszym postępowaniu zeznał, iż „chciał pozbyć się odsetek” (k. 48). Znamiennym jest też w ocenie Sądu, że wszystkie czynności podjęte w dniu 20.08.2012 r. dotyczące urzeczywistnienia postanowień ugody miały miejsce w jednej dacie, a pozwany stale towarzyszył powódce przy załatwianiu formalności

Mając powyższe na uwadze, Sąd uwzględnił powództwo w części dotyczącej uznania za nieważną ugodę zawartą w formie pisemnej w dniu 20.08.2012 r. pomiędzy powódką a pozwanym, z podpisem notarialnie poświadczonym w dniu 20.08.2012 r. przez Notariusza I. B. (1) prowadzącą Kancelarię Notarialną we W., na podstawie art. 82 k.c. (pkt 1 sentencji wyroku).

Z uwagi na trudną sytuację materialną pozwanego i potrzebą alimentowania powódki, Sąd w pkt 2 sentencji wyroku odstąpił od obciążania pozwanego kosztami procesu, na podstawie art. 102 k.p.c..

W pkt 3 sentencji wyroku Sąd przyznał adwokatowi A. M. wynagrodzenie za pełnienie obowiązków pełnomocnika z urzędu powódki w kwocie 8.856 zł (wraz z podatkiem VAT w wysokości 23 %) stosownie do § 8 pkt 6 w zw. z § 4 ust. 3 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22.10.2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. poz. 1801).

SSR Ireneusz Frąćala